

המלחמה

בשעות הערב הגענו למחנה יפתח, ועוד בדרך לשם, במבט לכיוון רמת הגולן, ראינו את הרמה צבועה בצבע אדום, תוצר של אש הארטילריה והטנקים, והשרפות שפרצו בעקבות זאת.

במחנה מצאנו כי הטנקים של החטיבה עומדים כאשר אין עליהם אף מיתקן, לא בסיסים למכשירי קשר, לא מקלעים וגם לא התושבות הנדרשות לכך. בטנקים לא היו האמצעים האופטיים המשמשים לראיה וכינון. הטנקים היו "ערומים" היות והיו מיועדים להישלח מיד לאחר החגים לסדנא לשדרוגם לטנקי "שוט קל".

מיד כאשר הגענו, והצטרפנו לאנשים שכבר היו במקום, התחלתי לעבוד על מיתקן כל הטנקים של הגדוד שלי בבסיסים למכשירי הקשר, על מנת שניתן יהיה בהמשך להתקין את ציוד הקשר. המהומה הייתה גדולה, אבל באופן מפתיע, או לא כל כך מפתיע, אנשים עשו את העבודה ללא צורך בדרבון או בהנחיות מיותרות. כאשר ניגשתי בשלב מסוים לקחת את מכשירי הקשר מהאפסנאות של הקשר, פגשתי את קצין הקשר של החטיבה, דובה, אותו הכרתי משירות הסדיר, שם היה בשלב מסוים סגן קצין הקשר בחטיבה הסדירה. כאשר ביקשתי לקחת את הציוד על מנת למתקן את הטנקים, התבקשתי לחתום על טופסי השאלה. היות והיה ברור כי לא מדובר בתרגיל, והלחץ לסיים את הכנת הטנקים היה גדול, אמרתי לקצין הקשר שהוא יכול לחתום בשמי, נתתי לו את העט שלי, ולקחתי את הציוד הנדרש.

בשלב מסוים בשעות הלילה המאוחרות, שלושה טנקים ראשונים של החטיבה שהיו מוכנים, נשלחו על ידי המח"ט לעלות דרך גשר אריק ולנסות למנוע מטנקים סורים לגלוש בדרך זו לכיוון הכינרת. המח"ט אורי אור, דחק בטנקים לצאת לדרך, אך התברר כי אינם מצליחים להקים קשר ביניהם ובין מפקדת החטיבה. קצין הקשר שלי ביקש ממני לעלות לטנקים ולבחון מה הבעיה. כאשר נכנסתי לטנקים התברר כי הם לא עמדו על התדרים הנכונים, לאחר שתיקנתי המצב הם הקימו קשר ויצאו לדרך.

ברגע שהוא לא הבנתי עד כמה פעולה זו הייתה משמעותית ביותר בחיי. מיד לאחריה פונה אלי קצין הקשר ואומר לי כי המח"ט שלנו רוצה שאני אהיה אצלו בטנק, בתפקיד טען קשר, כי בעיניו יש חשיבות רבה שהקשר יעבוד אצלו כראוי.

כאמור קצב הכנת הטנקים היה מהיר, אך לא מהיר מספיק על מנת להשלים את כל הטנקים של החטיבה. וכך בשעות הבוקר המוקדמות, לוקח אותם המח"ט, אורי אור, ובציוות של שני גדודים, כל גדוד כ-13 טנקים, מתחיל לעלות לרמה"ג.

הגדוד שלנו, גדוד בפיקודו של מג"ד חדש, סא"ל רן גוטפריד, השלים הכנה של כ-13 טנקים כשעה מאוחר יותר, וכך יצאנו ממחנה יפתח, הימ"ח, הנמצא בסמוך לצומת עמיעד, בסביבות שמונה בבוקר והתחלנו לנוע על השרשראות דרך ראש פינה, גשר בנות יעקב לכיוון רמה"ג.

בדרך כלל בטנק בו נמצא המח"ט, הופך מפקד הטנק לטען קשר. כך גם היה אמור להיות במקרה שלנו. אך כיוון שהמג"ד רצה שאני אהיה הטען קשר שלו, נאלץ מפקד הטנק

לרדת מהטנק. כל הדרך ממחנה יפתח ועד ראש פינה, הסמל, מפקד הטנק יושב עדיין עמנו בטנק תוך ניסיון לשכנע את המג"ד לאפשר לו להישאר בטנק. בראש פינה, ברחוב הראשי שחצה את המושבה מדרום לצפון, עצרנו בסמוך לכמה חנויות ואנשים קנו שתיה ומצרכים נוספים, ושם גם הורה המג"ד למפקד הטנק לרדת ולהמשיך את הדרך לרמה"ג על גבי הזחל"מ שהיה חלק מהשיירה.

המשכנו לכיוון רמה"ג כאשר ההנחיה היא להגיע לכיוון קוניטרה, שם כבר היו שני הגדודים שעלו בבוקר יחד עם המח"ט. היות ולא הספקנו אפילו לבצע תיאום כוונות, את התיאום הזה ביצענו בכביש היורד לכיוון גשר בנות יעקב, על הבתים של משמר הירדן.

כאשר הגענו לגשר בנות יעקב ועברנו על גבי גשר הביילי, ראינו שהגשר הוכן כבר לפיצוץ על ידי חיל הנדסה. על הגשר היו מונחים שקים של חומר נפץ עם פתילים צהובים המחברים ביניהם.

מיד לאחר הגשר מתחיל הטיפוס התלול לרמה"ג. הטנקים שהיו ישנים, התקשו לטפס בעליה, וכך נפתחו רווחים גדולים למדי בשיירה.

במהלך העלייה, ראינו מטוסי סקייהוק של ח"א נכנסים בצלילה לכיוון הרמה, ונפגעים ככל הנראה על ידי טילים סוריים. תמונה זו המחישה את העובדה שמדובר בלחימה.

כאשר הגענו לראש העלייה, אזור בית המכס העליון, המתנו לשאר הטנקים, ולאחר שהשיירה התארגנה, המשכנו לכיוון צפון. במהלך הדרך בין מחנה עליקה למחנה נפח, הגיע מולנו טנק שהיה מסוג שוט קל, השוט קל שמגיע מולנו נוסע במהירות, וכאשר הנהג מבחין בשיירה שלנו העולה לכיוון צפון, הוא מוציא את ראשו וצועק המפקד נהרג, המפקד נהרג.

אירוע זה היה אימות נוסף לממשיות של המלחמה אליה אנו מתקדמים.

בדיעבד ניתן לומר כי כאשר אנחנו התקדמנו על ציר גשר בנות יעקב נפח, לכיוון צפון, לכיוון קוניטרה, בשטח ממזרח לכביש היו כבר כוחות סוריים רבים, ולא אנחנו וגם לא הפיקוד לא היינו מודעים לכך, בשלב הזה.

כאשר הגענו לעליה בסמוך לתל שיפון, שמעתי את האוגדונר, רפול, שכיניו בקשר 40 קורא לנו. קולו היה לחוץ משהו והוא ביקש להגיד למג"ד שיגיע אליו דחוף למחנה בנפח, מחנה שעברנו על פניו מספר דקות קודם, ושימש כמפקדת רמת הגולן. המג"ד עצר את השיירה, ירד לג'יפ שנסע במסגרת השיירה ונסע חזרה לכיוון דרום למחנה נפח.

השיירה עמדה על הכביש, מסביב היה שקט, ושום דבר לא אפשר לנו לזהות את הקרב אליו אנו נכנס מספר דקות מאוחר יותר.

לאחר מספר דקות חוזר המג"ד ונותן פקודה ל-13 הטנקים להסתובב ולנוע אחריו לכיוון מחנה נפח, היות והסורים נעים לכיוון המחנה. כאשר הגענו מול הכניסה למחצבה הנמצאת מצפון למחנה נפח, מחצבה שהיתה שייכת לקיבוץ כפר גלעדי, פנינו מציר הכביש לכיוון מזרח, אל תוך המחצבה, דרך שכינויה היה ציר סינדיאנה, והמג"ד נתן פקודה לג'יפ ולזחל"מ שהיו בשיירה, להישאר על הכביש, ולטנקים נתן פקודה להיפרס בשטח.

אני כאמור נתבקשתי לשמש טען קשר בטנק, למרות שבמקצועי הצבאי הייתי טכנאי קשר ולא טנקיסט. אך שירות הסדיר שלי בחטיבת שריון, בתעלה בתקופת מלחמת ההתשה, אפשר לי להכיר מקרוב את התפקידים השונים בטנק.

כאשר נכנסנו לשטח, בסביבות שעות הצהריים המוקדמות, היה ברור כי אנו נכנסים לקראת עימות עם הסורים, הכנסתי פגז לתותח. מפקד הטנק הנחה אותי לא להוציא את הראש החוצה, ונתן פקודה לכל הטנקים לנוע מהר ובפריסה לכיוון מזרח, במטרה לעלות על הגבעות הנמצאות ממזרח למחנה נפח. תכניתו הייתה לעלות על גבעות אלו ולשלוט מהן מזרחה, הכיוון ממנו צפויים הסורים לתקוף את המפקדה בנפח.

בעודנו נעים באזור המחצבה, תנועה איטית יחסית, בגלל היות השטח מכוסה בבורות חציבה, בולדרים, עצים וכ"ו, מתברר כי הסורים שהגיעו ממזרח, הגיעו לאותן גבעות שהיו היעד שלנו, ולמעשה מצאנו עצמנו בשטח נחות כאשר חטיבת טנקים סורית, מדביזיה שריון 1 אשר לה טנקי T-62, שהיו טנקים חדישים בתקופה ההיא, מתחילים לפגוע בטנקים שלנו הנעים במחצבה.

מיד כאשר החל הקרב, רשת הקשר התמלאה בדיווחים, מהם ניתן היה להבין כי טנקים שלנו נפגעים בקצב מהיר יחסית. המג"ד ניהל את הקרב על ידי הפנית תשומת ליבם של הטנקים למטרות אפשריות והנחיות שהעביר להם לגבי התנועה בשטח.

אני בעמדת הטען קשר ממתין לאפשרות שגם אנחנו נבצע ירי. התותחן פונה למפקד, במערכת הקשר הפנימית ומבקש רשות לירות על מטרה שהוא מזהה בכוונות. המג"ד מבקש ממנו להמתין היות וחשש כי ברגע שירה את הפגז הראשון מיקומו יזוהה והטנק יאלץ לשנות מיקום, וכך יקשה עליו לנהל את הקרב והטנקים האחרים. לאחר מספר דקות נוספות, שמעתי שוב את התותחן לוחץ על המפקד שיאפשר לו ירי. הפעם הערכה שלי הייתה כי הוא יקבל אישור, לכן צעדתי צעד אחד קדימה לכיוון הכוורת של הפגזים, במטרה להכין פגז נוסף לטעינה.

בדיוק כאשר ביצעתי את הצעד קדימה, הטנק שלנו נפגע. הפגיעה הייתה ככל הנראה מצד שמאל, המקום בו אני עמדתי מספר שניות קודם, פגז חודר השריון שפגע בנו, חדר ועבר מאחורי ומתחת לכיסא המפקד. כתוצאה מכך הטנק נידלק, מפקד הטנק, המג"ד עף החוצה, התותחן שהרגיש את הפגיעה, משך עצמו החוצה מפתח המפקד. אני איבדתי את ההכרה למספר דקות, והמפקד והתותחן הוציאו את הנהג מהפתח בקדמת הטנק.

בשלב מאוחר יותר, בבית החולים סיפר המג"ד לעדנה אישתי כי הוא עלה לטנק במטרה לנסות להוציא אותי, אך כאשר ראה את עוצמת האש, העריך שנהרגתי.

את רגע הפגיעה איני זוכר, אך אני זוכר עצמי מתעורר בתוך הטנק, כאשר סביבי אש וגם אני בוער. כמעט כאוטומט יצאתי מהפתח הנמצא בצד הטען קשר, הפלתי עצמי מהטנק לקרקע ושם התגלגלתי בחול במטרה לכבות את האש שאחזה בי.

אני זוכר כיצד בחנתי את עצמי, לאחר שהאש כבתה וקמתי על רגלי. כל בגדי הדגמ"ח הצבאי שהיו עלי נשרפו כמעט לגמרי, נשארתי עם חגורת המכנסיים ושני כיסי הדגמ"ח,

וחלקי חולצה. העור בידי היה תלוי פיסות פיסות שחורות, בצידה הימני של הבטן העור היה זהוב שחור, מנותק מהבשר, ועיני היו כמעט עצומות לגמרי, היות וכתוצאה מהחום הפנים התנפחו. לא זכור לי כי סבלתי מכאבים יוצאי דופן, אך התחושה היא של אי נוחות עצומה, היות והבשר חשוף.

בשלב זה לא הייתי ממש מודע למשמעויות הפציעה שלי. לאחר מספר דקות נגשו אלי שלושה אנשים שאיני יודע מי הם היות והיה לי קושי לראות את פניהם. שמעתי כי שנים מהם אומרים שיש להסתלק מהשטח מהר, ואילו השלישי מסביר כי יש לקחת אותי אתם. בשלב זה הם גם הסירו את שאריות החולצה שהיו עלי וכך נשארתי בעקרון ערום שרוף ובקושי רב רואה את הנעשה סביבי.

כאשר השלושה לקחו אותי והתחילו ללכת, שמענו כל הזמן את הירי לכיווננו, ולאחר מספר מטרים של הליכה נפגעתי בקרסול מרסיס. למזלי, כאשר השתחררתי ולפני שהלכתי למילואים, קניתי לי נעליים גבוהות חדשות. בנעל חדשה אזור העקב מורכב מעור קשה יותר, עור זה גרם לכך שהרסיס פגע לי בקרסול רגל ימין, אך לא חדר. פגיעה זו הפילה אותי לקרקע.

שנים רבות מאוחר יותר, התברר לי כי בירך רגל שמאל נמצא רסיס לא קטן, שאיש במהלך האשפוז לא גילה.

כתוצאה מהנפילה, והחשש של השלושה מהסורים, אשר ככל הנראה התקדמו לכיווננו, החליטו לעזוב אותי ולהסתלק. כך מצאתי עצמי לבד, שומע את הירי הסורי, הכדורים העוברים לידך משמיעים קול שריקה.

לאחר שהשלושה עזבו, החלטתי לקום ולהתחיל ללכת.

תחילה הלכתי לדרך העפר שהייתה במרכז המחצבה, סמוך מאוד למקום בו נמצא הטנק הפגוע שלנו, שם שמעתי טנק הנוסע מכיוון המחצבה לכביש. במאמץ פתחתי את עיני זיהיתי כי מדובר בטנק שלנו שהיה עמוס אנשים על הסיפון שלו. סימנתי לו לעצור אך המפקד אמר לי שאמתין כי אין לו מקום על הטנק.

אוקטובר 1973 היה יום חם, אבני הבזלת של רמת הגולן היו לוהטות, בנוסף מסתובבים ברמה"ג זבובים רבים שגופי הפצוע היווה עבורם חגיגה. חוסר היכולת לשבת על הקרקע החמה כאשר הבשר חשוף, והזבובים שהתנפלו עלי כל פעם שעמדתי, גרמו לכך שהחלטתי לפנות עצמי, בכוחות עצמי מהשטח, והחלטתי לצעוד בכיוון מערב.

למזלי, בימים ההם, לא הכרתי היטב את רמה"ג, ולכן לא זכרתי כי בסמוך למקום בו נלחמנו נמצא מחנה מפקדת הרמה, מחנה נפח. אני מציין זאת כמזל היות ובשלב הזה בו אני מסתובב בשטח, כוחותינו עוזבים את המחנה והסורים מנסים להיכנס אליו.

ההחלטה ללכת מערבה נבעה מההבנה כי הסורים ממזרח לי וכוחותינו אמורים להיות ממערב לי. את הכיוון מצאתי על פי תחושת השמש על פני. בשלב זה השעה הייתה בערך אחת עשרה וחצי, כלומר כמעט שעת צהריים והשמש, ידעתי נמצאת בדרום.

כך צעדתי ערום ושרוף, כאשר כל הזמן אני שומע את הכדורים הסורים שורקים מסביבי, תוך שאני חוצה את המחצבה, עובר את כביש נפח קוניטרה בתנועה לכיוון מערב, עד

שאני מגיע לגדר. גדר זו הייתה הגדר שנמתחה משני צדי ציר הנפט. ציר שנבנה בשנות ה-40 של המאה העשרים ע"י הבריטים כחלק מהנחת צינור נפט שהוביל מעיראק דרך רמה"ג ללבנון. כאשר התעלה עבור הצינור נחפרה, הוערמו ערמות עפר ואבנים משני צידי התעלה. לאחר הנחת הצינור כיסו את התעלה, אך הערמות עדיין נשארו. ולבסוף גידרו את הנתיב של הצינור משני הצדדים.

כאמור הגעתי אל הגדר, והצלחתי לראות כי מצד שני יש סוללת עפר העשויה להסתיר אותי מהסורים, שכל הזמן בו צעדתי, המשיכו לירות ואני המשכתי לשמוע את שריקות הכדורים ולהוריד את ראשי מידי פעם במטרה לא להיפגע.

מצאתי פירצה בגדר ועברתי את הסוללה, ומצאתי עצמי על דרך המובילה בכיוון צפון מערב. אומנם זה לא היה הכיוון המקורי שבחרתי ללכת בו, אך היות וחשבת כי אני מוגן מפני הסורים, וכללית הדרך הובילה לכיוון צפון מערב, זה סיפק אותי.

כל הזמן הזה אני לא חושב כלל על משמעות הפציעה שלי, ואל סיכויי להנצל. ברור לי שעלי ללכת ובכך אני מתרכז.

המשכתי ללכת זמן מה, שאיני יודע להגדירו, ואז שמעתי קול של טנק הנע מעבר לסוללה. במאמץ טיפסתי על הסוללה ובקושי פתחתי את עיני וראיתי טנק שלנו המגיע מכיוון צפון מערב ונע לכיוון דרום מזרח. המפקד של הטנק עמד גבוה בצריח, וכאשר סימנתי לו מתוך מחשבה שיעצור ויאסוף אותי, סימן לי וצעק שאמתין ומיד יגיעו לאסוף אותי. למעשה הוא לא עצר אלא המשיך בתנועה לכיוון דרום. למזלי, ישיבה על האדמה החמה, והתקפות הזבובים עלי לא אפשרו לי לשבת, ולכן המשכתי ללכת.

בכל זמן ההליכה, לא זכור לי כי סבלתי מכאבים, וגם לא זכור לי האם דיממתי. אך זכורה לי היטב תחושת חוסר הנוחות העצומה של הגוף.

לאחר הליכה נוספת של זמן בלתי מוגדר מבחינתי, שמעתי פעם נוספת רעש של טנק הנוסע, הפעם מכיוון דרום מזרח לכיוון צפון מערב. גם הפעם טיפסתי על הסוללה ופתחתי עיני במאמץ, וראיתי טנק ישראלי מתקרב. סימנתי לו וראיתי כי זיהה אותי וסימן לי חזרה, ואז המשיך בדרכו על אל מעבר לואדי גדול יחסית שהיה לפני. זכורה לי השאלה ששאלתי עצמי, אם הוא ראה אותי למה עצר כל כך רחוק, ומעבר לואדי. לימים בפגישה שהייתה לי עם המ"מ של הטנק, הסביר כי הסורים ירו עליו ולכן נסע עד שהיה בשטח מוגן.

בצידו השני של הוואדי הטנק עצר, המפקד ירד ממנו וחתך את הגדר, כאשר הגעתי אליו הוציאו אותי אל הטנק והשכיבו אותי על הצריך, על גבי יריעה שהייתה שם. צוות הטנק נתנו לי לשתות מים מג'ריקן, ככל שזכור לי שתיתי את כולו, ויתכן שזה מה שהציל אותי מהתייבשות.

כאשר העלו אותי לטנק, מיד אמרתי להם את שמי ושאני מקרית מוצקין. עשיתי זאת כי ידעתי שאין עלי אמצעי זיהוי, לא הייתה עלי דסקית.

הנסיעה על הטנק זכורה לי בעקר בגלל המכות שקיבלתי ממגן התותח במהלך הנסיעה. כאשר הרגשתי את המכות מהתותח, הבנתי כי ירדנו מהציר ואנו נוסעים בשטח. בנוסף אמרו לי אנשי הצוות אנחנו כבר מגיעים, כבר מגיעים.

מעניין כי משפט זה הזכיר לי את האירוע עם הפצוע שפינינו ממוצב בתעלה מספר שנים קודם, וגם לו אמרתי אנחנו כבר מגיעים, גם כאשר לא היה לי מושג בכמה זמן מדובר. כאשר שמעתי אותם אומרים זאת הבנתי כי גם הם לא יודעים ממש מתי יגיעו למקום שבו יוכלו לטפל בי.

ברגע שהעלו אותי לטנק, הרשתי לעצמי, ככל הנראה, לאבד את ההכרה, היות ואיני זוכר את כל הנסיעה..

משיחה עם מפקד הטנק, לאחר שיצאתי מבית החולים, עולה כי מדובר בטנק אחד מתוך 13 הטנקים של הגדוד. כאשר נכנסנו לקרב במחצבה, גילה כי הטנק לא יכול לבצע ירי, לכן הוא נכנס לאחת החפירות במחצבה במטרה לתפוס מכסה. כאשר זיהה כי יש ביכולתו לצאת ולחמוק מהמחצבה, ביצע זאת ופעל כללית על בסיס העיקרון שאני פעלתי על פיו, כלומר לנוע מערבה כי שם כוחותינו, כאשר הגיע לגדר של ציר הנפט, החליט לנוע לאורכה לכיוון צפון מערב. במהלך התנועה הסורים ניסו לפגוע בו אך הוא הצליח להתקדם, עד הנקודה בה פגש אותי.

לאחר שהעלה אותי לטנק, החליט לחתוך ישר מערבה, במחיר דריסת הגדר, וביצע תנועה בשוליה המערביים של הרמה חזרה דרומה לכיוון מחנה עליקה, מחנה המפקדה של חט' 188, מחנה היושב בין גשר בנות יעקב ונפח.

כאשר הגענו למחנה עליקה, היו במקום מספר טנקים, שרוכזו ע"י קצין המודיעין של חטיבה 188, שריכז במקום את שרידי חטיבה 188 במטרה לייצר חסימה, יתכן אחרונה בפני הסורים בירידה לכיוון בקעת הירדן.

למחנה עליקה הגיע גם צלם של הטלביזיה הישראלית ישראל גל, שנישלח לסקר את המלחמה בצפון. הצלם היה באזור נפח עם רכבו הפרטי, וראה את הקרב שהחל ביננו לבין הסורים. כאשר הבין את הסכנה חזר אחורה לכיוון מחנה עליקה ושם היה בסמוך לחסימה המאולתרת של טנקים מחט' 188.

בהגיענו למחנה, החליטו האנשים במקום להכניסני למכוניתו של הצלם, מכונית מסוג סוברו, וביקשו ממנו לקחת אותי לבית החולים פוריה.

כאשר הכניסו אותי לרכב ניסו להשכיב אותי בכיסא האחורי, אך היות ואני גבוה העניין לא הסתדר, ואז הודעתי להם שאני אשב. כך התחלנו לנוע לכיוון גש בנות יעקב, אך כאשר הגענו לאזור בית המכס העליון, זיהה כתב הטלביזיה כי במקום נפתח תאג"ד (תחנת איסוף פצועים) של צה"ל. במקום קיבל החלטה, שלימים התבררה לי כהחלטה חכמה ביותר, והחליט למסור אותי בתאג"ד.

שנים רבות לאחר המלחמה התברר לי כי אחד החיילים בתאג"ד אז, אריק רטנר, הוא בן המושב בו אני גר, וממנו הוברר לי כי הגעתי לתאג"ד בסביבות השעה ארבע אחר הצהריים. המשמעות היא שמרגע הפציעה ועד שהתחלתי לקבל טיפול ראשוני עברו בין ארבע לחמש שעות.

מעדותם של צלם הטלביזיה ובן המושב שהיה בתאג"ד, כמו גם בהמשך עדותו של החובש קובי, שהיה חובש במסוק שפינה אותי לבסוף לבית חולים רמב"ם, בכל הזמן הזה הייתי בהכרה ודיברתי אתם. כך ידעו לרשום את שמי על פתק שהונח עלי.

למעשה מאז שהוכנסתי לרכבו של צלם הטלביזיה, אני לא זוכר ההתרחשויות עד להתעוררות בבית החולים. אך מתברר כי בתאג"ד נאלצתי להמתין עוד מספר שעות ואז הועלתי למסוק שפינה אותי לבית חולים רמב"ם בחיפה, לשם הגעתי בשעות הערב.

גיל נעמן

רח' האלה 2 מושב ירקונה

0542252615

Gilnaaman50@gmail.com